

กฎหมายกตัญญูและการวิพากษ์แนวคิดขงจื้อในวรรณกรรมอินเทอร์เน็ตจีน

ปานชีวา บุตราช¹

(Received: August 7, 2022; Revised: December 5, 2022; Accepted: December 7, 2022)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการวิพากษ์แนวคิดขงจื้อในวรรณกรรมอินเทอร์เน็ตจีนแนวย้อนเวลา โดยวิเคราะห์ประเด็นความกตัญญูในนวนิยายเรื่อง *จินอีเย่ยสิง* (锦衣夜行) ตัวละครเอกย้อนเวลาไปสู่ยุคหมิงที่จารีตยังเข้มงวดและเกิดเหตุขัดแย้งกับผู้อาวุโสในเรื่อง จากการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์นำเสนอเหตุการณ์ความขัดแย้งของแนวคิดเชิงจริยศาสตร์ที่กลายเป็นจารีตประเพณีกับกฎหมายปกครองกรณีพิพาทระหว่างตัวละครสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของแนวคิดขงจื้อที่ครอบงำสังคม การต่อสู้ของตัวเอกจึงเป็นเสมือนภาพแทนของชาวจีนรุ่นใหม่ผู้ถูกกดทับที่ไม่ยอมจำนนต่อหลักจารีต แต่ตอบโต้ผู้มีอำนาจด้วยหลักเหตุและผล นอกจากนี้ ตัวบทยังวิพากษ์ปัญหาเครือข่ายสายสัมพันธ์ในสังคมจีน รวมถึงตั้งคำถามกับรัฐเรื่องความลึกลับของกฎหมายกตัญญู

คำสำคัญ: ความกตัญญู แนวคิดขงจื้อ วรรณกรรมอินเทอร์เน็ตจีน จินอีเย่ยสิง

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกสาขาวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อีเมล: pancheewa.b@cmu.ac.th

Filial Piety Law and Critique of Confucianism in Chinese Internet Literature

Pancheewa Butrach²

Abstract

This article aims to study a critique of Confucianism in Chinese internet time-travelling-themed literature by analyzing concepts of filial piety in the novel *Jin Yi Ye Xing*. The main character time-travelled to Ming dynasty and confronted with the elders. The study shows that the author depicts controversy between traditional ethical concepts and the administrative law. Conflicts between characters imply influence of Confucianism dominating Chinese society. The fight of the protagonist thus represents the Chinese subaltern who would not give in to tradition but resist those in power with logic and reason. The text also criticizes the problem of connection system in China and questions the state hegemony about irrationality of filial responsibility law.

Keywords: filial piety, Confucianism, Chinese internet literature, *Jin Yi Ye Xing*

² E-mail: pancheewa.b@cmu.ac.th

บทนำ

นับแต่โบราณสังคมจีนจัดระเบียบสมาชิกในสังคมด้วยบทบาทสถานภาพ กำกับพฤติกรรมด้วยหลักคุณธรรม รวมถึงกำหนดปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลในแต่ละสถานะ เพศ ช่วงวัย ให้สอดคล้องเหมาะสมกับบทบาทของแต่ละคนโดยอาศัยหลักจริยศาสตร์ของสำนักขงจื๊อ (儒家) หรือที่รู้จักกันในนามสำนักปรัชญาแนวคิดขงจื๊อ ความกตัญญู (孝) คือคุณธรรมพื้นฐานประการหนึ่งในวัฒนธรรมจีน มีบทบาทสำคัญต่ออารยธรรม วิถีคิด และวิถีชีวิตของชาวจีนจนถึงปัจจุบัน รวมถึงส่งอิทธิพลต่อรากเหง้าอารยธรรม วิถีคิด และวิถีชีวิตของชาวจีนจวบจนปัจจุบัน รูปธรรมของความกตัญญูในสังคมจีนตามแนวคิดขงจื๊อได้รับการถ่ายทอดผ่านแนวคิดจารีต (礼) ที่ถูกนำมากำหนดรูปแบบทางปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคล เนื่องจากหน่วยสังคมที่เล็กที่สุดคือครอบครัว ขงจื๊อจึงเสนอว่าหากจัดระเบียบความสัมพันธ์ของปัจเจกบุคคลในครอบครัว ให้บุพการีและบุตรมีความรักเคารพกันฉันผู้มีมนุษยธรรม บุตรกตัญญูตอบแทนบุพการี ครอบครัวย่อมปรองดองเป็นสุข ส่งผลให้สมาชิกครอบครัวสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทอื่นได้อย่างราบรื่น เมื่อแต่ละครอบครัวดำเนินชีวิตตามครรลองและบรรทัดฐานของสังคม ย่อมสามารถลดความขัดแย้ง อันจะนำมาซึ่งความสงบเรียบร้อย ทำให้ภาพรวมของสังคมใหญ่อย่างแว่นแคว้นหรือชาติเกิดเสถียรภาพและสันติภาพ

หากพิจารณาคุณธรรมด้านความกตัญญูในแง่ที่เป็นเครื่องมือทางการปกครองตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นเป็นต้นมา “คุณธรรมด้านความกตัญญู” เป็นคุณสมบัติที่ใช้คัดคนเป็นขุนนาง ให้เสนาบดีเสนอชื่อบุคคลผู้ที่มีความกตัญญูเป็นที่เลื่องลือให้เข้ารับราชการ (Zhou, 2004, p. 79) หน้าที่ของการเสนอชื่อในระดับมณฑลหรือเมืองตกทอดลงมาถึงบรรดาอาจารย์ตามสถานศึกษาให้คัดเลือกศิษย์ของตน ศิษย์ที่ได้รับการส่งเสริมจนก้าวหน้าในหน้าที่การงานย่อมทูลตอบแทนพระคุณครูดุจเดียวกับบุพการี และได้รับการยกย่องเชิดชูจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้คุณธรรมความกตัญญูดำรงอยู่ในลักษณะพลวัตสืบเนื่องนับพันปี เมื่อพิจารณาในแง่ภาษาและวรรณกรรม การเชิดชูหลักคุณธรรมดังกล่าวยังสะท้อนผ่านสำนวนภาษาจีน อาทิ “ความกตัญญูเป็นข้อแรกในคุณธรรมทั้งปวง” (百善孝为先) “พึงกตัญญูต่อบุพการีและพี่ชายคนโต” (孝悌力田) “เป็นขุนนางยอมตายเพื่อความภักดี เป็นบุตรยอมพลีชีพเพื่อความกตัญญู” (为臣死忠, 为子死孝) เป็นต้น ตัวอย่างข้างต้นนี้สื่อให้เห็นถึงการให้ความสำคัญและส่งเสริมพฤติกรรมการให้ความเคารพและตอบแทนบุญคุณผู้อาวุโส วรรณคดีโบราณก่อนยุคสาธารณรัฐเองก็ยกย่องความกตัญญูที่บุตรพึงมีต่อบิดามารดา ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือรวมนิทานคุณธรรมเรื่อง ยี่สิบสี่ยอดกตัญญู 二十四孝 ในสมัยราชวงศ์หยวน เรื่องเล่าดังกล่าวรวบรวมพฤติกรรมความกตัญญูของบุคคลสมัยราชวงศ์ต่างๆ ของจีนทั้งคนสามัญและบุคคลสำคัญ จัดเป็นเรื่องเล่าเชิงคติสอนใจอย่างรักก็ตาม เมื่อสิ้นสุดสังคมศักดินา ความเป็นสมัยใหม่และกระแสธารปรัชญาตะวันตกแพร่เข้าสู่ประเทศจีน ปัญญาชนยุคใหม่กลับตั้งข้อสังเกตว่าตัวอย่างการอุทิศชีวิตปัจเจกบุคคลเพื่อครอบครัวจนไม่คำนึงถึงความเหมาะสม ดังเรื่องเล่าในยี่สิบสี่ยอดกตัญญู เรื่อง “ถอดเนื้อเลี้ยงยุง” (恣蚊饱血) ที่เด็กแปดขวบยอมใช้ตัวเองปล่อยกินเลือดเพื่อให้พ่อแม่ได้หลับสบาย บ้างก็เข้าขั้นเกินขีดสามัญสำนึกเช่นเรื่อง “ชิมอุจจาระ” (尝粪忧心) ที่พิสูจน์โรคของบิดาด้วยวิธีการชิมของเสียผู้ป่วย แท้จริงแล้วความกตัญญูเช่นนี้เป็นคุณธรรมอันบริสุทธิ์หรือเป็นเพียงระบบที่ผู้มีอำนาจเอารัดเอาเปรียบผู้น้อยได้ด้วยการอ้างคุณธรรมลิดรอนสิทธิและกดทับปัจเจกบุคคล

ในสังคมจีน นักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงยุคสาธารณรัฐอย่างหลู่ซวี่ (鲁迅) วิพากษ์ไว้ในวรรณกรรมเรื่อง *บันทึกของคนบ้า* 《狂人日记》 ว่าความกตัญญูตามแนวคิดขงจื้อทำให้คนธรรมดากลายเป็นคนวิกลจริตเพราะถูกกดขี่จากระบบอาวุโส นวนิยายเรื่อง *บ้าน* 《家》 ของปาจิน (巴金) ก็วิจารณ์แนวคิดความกตัญญูผ่านตัวละครเอกคนหนึ่งที่ยึดถือคุณธรรมความกตัญญูอย่างไม่ลืมหูลืมตา ไม่กล้าขัดแย้งกับผู้ใหญ่ ยอมแต่งงานแบบคลุมถุงชนตามคำสั่งของปู่ สุดท้ายต้องล้มเลิกความฝันเรื่องการเรียน เป็นต้น เมื่อพิจารณาในแง่นี้จะเห็นได้ว่า ความกตัญญูและการใช้หลักจริยศาสตร์ควบคุมสังคมเป็นประเด็นที่นักประพันธ์จีนหยิบยกมาถกเถียงอย่างต่อเนื่อง จนถึงวรรณกรรมร่วมสมัยอย่างวรรณกรรมอินเทอร์เน็ต

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการวิพากษ์แนวคิดขงจื้อในวรรณกรรมอินเทอร์เน็ตจีนแนวย้อนเวลา ผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์ประเด็นความกตัญญูจากนวนิยายเรื่อง *จินอีเย่ยี่ลิ่ง* ที่ผู้ประพันธ์นำเสนอเหตุการณ์ในฉากสมัยราชวงศ์หมิงเมื่อแนวคิดเชิงจริยศาสตร์ได้รับการบัญญัติให้เป็นกฎหมายควบคุมสังคมผ่านกรณีพิพาทของตัวเอกผู้เดินทางย้อนเวลาและมีโน้ตส่นเรื่องปัจเจกบุคคลและสิทธิแตกต่างจากคนโบราณ

แนวคิดขงจื้อเรื่องความกตัญญูกับการปกครอง

ขงจื้อมีชีวิตอยู่ในสมัยราชวงศ์โจว ตรงกับช่วงเวลา “วสันตสารท” (春秋) เมื่อประมาณ 500 ปีก่อนคริสตกาล (Mahatthanobon, 2020, p. 334) เนื่องจากในอดีตกาลจีนเป็นสังคมเกษตร การอยู่รวมกลุ่มเพื่อเพิ่มกำลังแรงงานคือปัจจัยหลักของการเพาะปลูกและเอาชีวิตรอด จากเผ่าพงศ์พัฒนาเป็นตระกูลแซ่ ในลักษณะครอบครัวขยาย เกิดการพึ่งพาอาศัยแรงงานจากคนร่วมแซ่เดียวกัน การมีลูกหลายคนรวมถึงการสร้างเครือญาติจึงสำคัญอย่างยิ่งต่อกำลังการผลิตและความมั่นคงในระยะยาว อำนาจหน้าที่ในการหาเลี้ยงและปกครองสมาชิกครอบครัวตลอดจนกำหนดกฎระเบียบเพื่อความสามัคคีจึงตกอยู่ที่ผู้มีอาวุโสสูงสุด ลูกหลานก็มีหน้าที่ต่าง ๆ ตามการมอบหมายของผู้อาวุโส ผู้วิจัยเห็นว่าการจัดลำดับสถานะภายในครอบครัวในยุคก่อนที่ขงจื้อจะถือกำเนิด รวมถึงเริ่มแบ่งชนชั้นทางสังคมตามระบบเครือญาติ เกิดเป็นขนบธรรมเนียมการอยู่ร่วมกันขึ้นพื้นฐาน

เมื่อสังคมมีขนาดใหญ่ขึ้น ความซับซ้อนและความขัดแย้งก็มากขึ้น การเพาะปลูกแบบดั้งเดิมไม่เพียงพอจะตอบสนองความต้องการอีกต่อไป เกิดการผลิตเพื่อแลกเปลี่ยน เริ่มมีการต่อสู้แย่งชิงกลายเป็นสงคราม กำลังหลักอย่างเพศชายค่อย ๆ ทำให้สังคมเปลี่ยนจากระบบแม่เป็นใหญ่ที่สืบแซ่ผ่านมารดา (母系社会) เป็นสืบแซ่บิดาแทน เมื่อเพศชายกลายเป็นผู้นำครอบครัว การส่งต่อองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่นและสืบทอดอำนาจก็ส่งมอบให้ทายาทชายด้วยกัน หน้าที่ในการหาเลี้ยงครอบครัว ถ่ายทอดภูมิปัญญาตลอดจนบูชาเช่นไหว้บรรพชนประจำวงศ์ตระกูลจึงเป็นหน้าที่ของผู้นำเพศชาย ส่วนสมาชิกเพศหญิงมีหน้าที่ในฐานะภรรยาและมารดา ความสามารถในการมีลูกชายสำคัญอย่างยิ่งต่อครอบครัวเพราะช่วยเพิ่มแรงงานและสืบสานวงศ์วานว่านเครือ บทบาทสามีภรรยาในการผลิตแรงงานและทายาทได้รับการยอมรับว่าถูกต้องตามครรลองความกตัญญูต่อตระกูล ถือเป็น “หน้าที่” ของทั้งชายและหญิง จะเห็นได้ว่าโครงสร้างความสัมพันธ์ของเพศเป็นตัวกำหนดสถานะบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในสังคมจีนนับแต่บัดนั้น สอดคล้องกับที่

วาสนา วงศ์สุรวัฒน์ (Wongsurawat, 2015) กล่าวไว้เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจซึ่งสมาชิกเพศชายทุกคนในครอบครัวจะนำทรัพย์สินมารวมเป็นกองกลาง มีธรรมเนียมให้สมาชิกชายที่อาวุโสที่สุดอย่างบิดาหรือพี่ชายคนโตทำหน้าที่ดูแลบริหารทรัพย์สิน จากนั้นสมาชิกทุกคนทั้งชายและหญิงซึ่งลงแรงช่วยทำมาหากินในกิจการของครอบครัวก็จะได้รับปันส่วน ได้ที่อยู่อาศัยหรือได้ผลตอบแทน (Wongsurawat, 2015, p. 8) ครอบครัวขนาดใหญ่ซึ่งมีทุนและทรัพยากรจากการผูกสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมและพิธีกรรมย่อมมีโอกาสสร้างความมั่งคั่งมั่นคงมากกว่าครอบครัวเล็ก ๆ รวมถึงพัฒนาจนเป็นชนชั้นปกครอง พร้อมกับที่พิธีกรรมในการแสดงความเคารพบรรพบุรุษผู้สร้างความมั่งคั่งให้ตระกูลก็ยิ่งเคร่งครัดเข้มงวด ทั้งนี้ เป้าหมายคือสร้างหลักให้สมาชิกรุ่นหลังใช้พิธีกรรมเช่นไหว้ยึดโยงตนเองเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ระเบียบแบบแผนดังกล่าวกลายเป็นจารีตประเพณีเรื่องความกตัญญูซึ่งชาวจีนถือปฏิบัติสืบมา

สภาพเศรษฐกิจและการเมืองที่แปรเปลี่ยนอย่างรุนแรงจากสงครามปลายยุคขัณฑศรและยุครัฐศึก (战国 หรือจั้นกั๋ว) ทำให้โครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนแปลง ชนชั้นสูงที่ฐานะตกต่ำลงใช้ความรู้เรื่องจารีตของตนตั้งสำนักปรัชญา เสนอแนวคิดต่าง ๆ ในรูปแบบสถานศึกษาหลากหลายสำนัก ขงจื๊อซึ่งเป็นลูกหลานชนชั้นสูงก็จัดอยู่ในกลุ่มนี้ เขาไม่เพียงตั้งสำนักปรัชญา แต่ยังเสนอหลักการปกครองด้วยคุณธรรม เขาออกเดินทางไปตามนครรัฐต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่แนวคิดด้านการศึกษากับบรรดาเสนาบดีของนครรัฐ แม้หลักการปกครองซึ่งเน้นอยู่ร่วมกันอย่างปรองดองของขงจื๊อไม่สอดคล้องกับสภาพรัฐศึกที่แสวงหาความเป็นใหญ่จึงไม่ได้รับการยอมรับจากเจ้านครรัฐ แต่หลักจริยศาสตร์ที่ขงจื๊อใช้อธิบายวิถีความสัมพันธ์ระหว่างจารีตกับมนุษย์กลับเป็นที่ยอมรับแพร่หลาย (Mahatthanobon, 2020, p. 337) นักปราชญ์สำนักขงจื๊อของขงจื๊อต่อมายังนำแนวคิดจักรวาลวิทยาเชื่อมโยงเข้ากับปรัชญา เปรียบธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่อย่างฟ้าดินกับบิดามารดาว่าพ่อแม่เปรียบประดุจฟ้าดินของลูก ลูกจึงไม่อาจฝ่าฝืนพ่อแม่เฉกเช่นมนุษย์ไม่อาจฝ่าฝืนธรรมชาติ รวมถึงมีการเสนอหลักคู่ความสัมพันธ์ทั้งห้า (五伦) อันประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับขุนนาง บิดากับบุตรชาย สามีกับภรรยา พี่ชายกับน้องชาย และเพื่อนกับเพื่อน ทุกคู่ความสัมพันธ์จำเป็นต้องมีคุณธรรมกำกับพฤติกรรมของแต่ละสถานภาพ เป็นจิตสำนึกที่ต้องปฏิบัติต่อกันให้ถูกต้องเหมาะสมกับจารีต (Chanthasithiporn, 2018, p. 247) เพื่อรักษาความเที่ยงแห่งนาม (正名) ซึ่งเป็นหลักการว่า “นาม” หรือสถานภาพของบุคคลเป็นเครื่องกำกับคุณธรรมความประพฤติประจำ “นาม” นั้น ๆ หากผู้คนปฏิบัติตัวตรงกับนามย่อมไม่ก่อความวุ่นวาย สังคมก็จะสงบสุข การทำหน้าที่ให้ตรงตามนาม เช่น ผู้ปกครองทำหน้าที่ผู้นำอย่างเหมาะสมหรือบิดามีหน้าที่เมตตาบุตร ย่อมถือว่ามีคุณธรรมตามนาม (Mahatthanobon, 2020, pp. 364-365) ผู้ปกครองอย่างกษัตริย์หรือเจ้านครรัฐก็จะมีสิทธิ์ปกครองและได้รับความภักดีจากขุนนาง บิดาก็มีความชอบธรรมที่จะปกครองครอบครัวในขณะที่บุตรต้องทำหน้าที่กตัญญูตอบแทน เป็นต้น

หลังสิ้นราชวงศ์ฉินและแผ่นดินเริ่มมั่นคง ราชวงศ์ฮั่นมีเสถียรภาพ ในสมัยจักรพรรดิฮั่นอู่ตี้ (汉武帝 140 – 87 ปีก่อนคริสตกาล) นักคิดชื่อ ต่งจ้งชู (董仲舒) เสนอหลักการเชิดชูแนวคิดของสำนักขงจื๊อเป็นเอกเพียงสำนักเดียว (罢黜百家, 独尊儒术) ฮั่นอู่ตี้ทรงนำหลักการดังกล่าวประยุกต์ใช้กับการบริหารบ้านเมืองเนื่องจากคำสอนขงจื๊อตามการตีความของต่งจ้งชูสอดคล้องกับการเสริมอำนาจปกครอง

โดยโอรสสวรรค์อย่างจักรพรรดิ นอกจากนี้ แนวคิดขงจื้อยังเห็นว่าบุตรที่กตัญญูยอมเจ็บโตเป็นขุนนางที่ภักดี ผู้กตัญญูย่อมสามารถรับใช้ผู้ปกครอง (Chanthasithiporn, 2018, p. 252) กลายเป็นที่มาของการสรรหาบุคลากรรับใช้จักรพรรดิด้วยการคัดเลือก “คนดีมีคุณธรรม” เป็นเงื่อนไขเพิ่มขึ้นจากการสอบเนื้อหาหนังสือตำรา ห้าคัมภีร์ (四书五经) ที่เป็นตำราสำคัญประจำสำนักขงจื้อ วิธีคัดเลือกดังกล่าวถูกใช้เป็นหลักเกณฑ์ประจำราชสำนักเรื่อยมาแม้จะผลัดเปลี่ยนราชวงศ์อีกหลายต่อหลายครั้ง อาจกล่าวได้ว่าราชสำนักอันนำคุณธรรมที่เคยเป็นเรื่องของหน่วยสังคมขนาดเล็กมาสร้างกลไกอย่างเป็นรูปธรรมสำหรับการปกครองสังคมขนาดใหญ่ แนวคิดขงจื้อเรื่องความภักดีและกตัญญูซึ่งถูกผลิตซ้ำและผ่านการตีความโดยนักปราชญ์ราชบัณฑิตยุคหลังอย่างราชวงศ์ถังและซ่งค่อย ๆ หยั่งรากฝังลึกในสังคม มีอิทธิพลยิ่งใหญ่ว่าเนื่องจากความกตัญญูมีใช้เพียงคุณธรรมหน้าที่อื่นพึงกระทำอีกต่อไป แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนชนชั้นและสถานภาพทางสังคมของคนผ่านการประเมินให้เข้ารับราชการ ผู้วิจัยมองว่ากล่าวอีกนัยคือ รัฐใช้คุณธรรมความกตัญญูเป็นเครื่องมือสร้างแรงจูงใจให้คนมีสถานะในการปกครองคนด้วยวิธีการข้างต้น

นวนิยายเรื่อง *จีนอีเยี่ยสิง* มีฉากเป็นสังคมสมัยราชวงศ์หมิง ในสมัยนี้รัฐเริ่มฟื้นฟูแนวคิด “ขงจื้อใหม่” อันเป็นแนวคิดที่เคยได้รับความนิยมในสมัยราชวงศ์ซ่ง นอกจากนี้ นักปราชญ์สำนักขงจื้อได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาของผู้หญิงผ่านการประพันธ์วรรณกรรมแนวสอนหญิงซึ่งกำหนดธรรมเนียมข้อปฏิบัติไว้มากมาย เช่น นอกจากสตรีจะต้องแสดงความกตัญญูต่อบุพการีของตนแล้ว ยังต้องแสดงความกตัญญูต่อบิดามารดาของสามี ด้วยข้อกำหนดเหล่านี้ยังทำให้หลักคู่ความสัมพันธ์ทั้งห้ากำหนดขอบเขตพฤติกรรม และแบ่งระดับความเหลื่อมล้ำของสังคม ความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศ ความเหลื่อมล้ำระหว่างสถานะให้ชัดเจนยิ่งขึ้น แนวคิดความกตัญญูสมัยนี้แตกต่างไปจากแนวคิดขงจื้อสมัยฮั่นและห่างไกลจากยุคแรกเริ่มดั้งเดิม คู่ความสัมพันธ์บิดา-บุตรครอบคลุมรวมถึงญาติข้างบิดาว่าผู้ใหญ่มีสิทธิ์อบรมสั่งสอนผู้เยาว์ได้ประดุจบุพการี คู่ความสัมพันธ์สามี-ภรรยา ก่อให้เกิดวาทกรรมกดขี่สตรี ชุดความสัมพันธ์เหล่านี้มีหลักการพื้นฐานอยู่ที่การอบรมคนในครอบครัวให้กตัญญูต่อบุคคลที่มีสถานภาพเหนือกว่า และความกตัญญูนี้รวมถึงการไม่ขัดแย้งต่อผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า เมื่อไม่มีการต่อต้านหรือขัดแย้งในระดับปัจเจก ย่อมไม่สร้างความวุ่นวายต่อการปกครองระดับองค์กร

แนวคิดจริยศาสตร์ของขงจื้อให้คุณค่าต่อความกตัญญูว่าเป็นรากฐานของสังคม เนื่องจากครอบครัวสามารถเชื่อมโยงเข้าด้วยกันได้ด้วยความรักความเอื้ออาทร ก่อให้เกิดความสามัคคีในกลุ่มสมาชิกของสังคม ความกตัญญูโดยนัยนี้ถูกนำมาใช้เป็นกลไกการปกครอง ถือเป็นหลักการสำคัญของการสร้างความสมานฉันท์ด้วยจารีตที่ผู้คนในสังคมจีนต่างยอมรับและเข้าใจ

กฎหมายกตัญญูกับสังคมจีน: จากอดีตถึงปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นพบว่าโครงสร้างสังคมจีนควบคุมปกครองภายใต้แนวคิดคุณธรรมจริยธรรมตามจารีต แม้ความรักความกตัญญูเดิมเกิดขึ้นจากสามัญสำนึกและความรู้สึกที่คนในครอบครัวมีต่อกัน เป็นสิ่งที่พึง

กระทำต่อกันในฐานะมนุษย์ แต่ต่อมา คุณธรรมความกตัญญูกลับถูกรัฐนำมาประยุกต์ให้เป็นนิติบัญญัติ ด้วยการกำหนดกฎหมายหน้าที่พลเมือง ที่ผู้คนต้องปฏิบัติตาม

จารีตแบ่งระดับความกตัญญูออกเป็นหลายระดับและค่อนข้างซับซ้อน ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอสรุปโดยสังเขป ดังนี้ 1) เมื่อบิดามารดามีชีวิต บุตรต้องดูแลด้วยความเคารพ รับประทานใกล้ชิด ทำให้มีความสุขกายสุขใจ ไม่สร้างความทุกข์ใจ 2) เมื่อบิดามารดาทำสิ่งใดไม่ถูก ต้องปกปิดความผิดมิให้อื้อฉาวแล้วตักเตือนอย่างสุภาพ 3) เมื่อเติบโตใหญ่ต้องแต่งงาน มีทายาทสืบสกุล 4) บุตรต้องประกอบกิจการต่อจากบิดาหรือสืบสานปณิธาน กระทำสิ่งเชิดหน้าชูตาเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูล 5) หลังบิดามารดาอายุขัย ต้องจัดพิธีศพและเซ่นไหว้บูชา อย่างสมเกียรติ รวมถึงไว้ทุกข์ตามธรรมเนียม

ดังนั้น นอกเหนือจากโทษทางสังคมอย่างเช่น ถูกติฉินนินทา ถูกกีดกัน ไม่ส่งกรรมหรือขับไล่ เนรเทศเมื่อเกิดการละเมิดจารีต ความรุนแรงของกฎหมายกตัญญู (孝道法) โทษทัณฑ์ตามกฎหมายก็ขึ้นอยู่กับระดับความผิดที่ “ไม่กตัญญู” (不孝) เช่นกัน สมัยราชวงศ์ฮั่นมีเชื้อพระวงศ์นามหลิวส่วง (刘爽) แจ้งราชสำนักว่าบิดาของตนเตรียมก่อการกบฏ แต่กลับถูกประหารด้วยข้อหาอกตัญญูบิดา สมัยราชวงศ์ถังลูกที่ทุบตีพ่อแม่ มีโทษถึงประหาร ลูกที่ปล่อยปละละเลยพ่อแม่ต้องโทษจำคุกสองปี หรือสะใภ้ที่ไม่มีบุตรสืบสกุลก็สามารถถูกสามีฟ้องหย่าได้ด้วยข้อหาไม่กตัญญู เป็นต้น (Long, 2015, pp. 179-181)

เมื่อพิจารณาเรื่องการจัดระเบียบสังคม นักคิดตามแนวคิดสำนักขงจื้อเห็นว่า บิดามีความรัก ความเมตตาให้บุตร บุตรจึงตอบแทนด้วยความกตัญญู แต่อย่างไรก็ตาม บุตรยังคงต้องอยู่ใต้อำนาจของบิดา เป็นฝ่ายถูกกดทับอยู่ฝ่ายเดียวในทุกกรณี ประเด็นกฎหมายความกตัญญูที่ดีความค่อนข้างสุดโต่งมีบันทึกในหนังสือ เลียนี่จ้วน (列女传) ว่าสมัยปลายยุควสันตสารท ลูกสามารถรับโทษประหารแทนบิดามารดาได้ จนกระทั่งยุคหลังการพิจารณาตีความจึงปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม คือ สามารถรับโทษแทนได้ทั้งหมด เว้นโทษ ลดโทษ (Long, 2015, p. 187) หรือในกรณีนักโทษประหารก็มีการพิจารณาผ่อนผันโทษ หากบิดามารดายังมีชีวิตและผู้ต้องหาเป็นลูกโอรสไร้ผู้สืบสกุล สามารถผ่อนผันการรับโทษเพื่อให้ทำหน้าที่เลี้ยงดูบิดามารดาจนกว่าบุพการีเสียชีวิตแล้วจึงดำเนินคดีต่อ เป็นต้น นอกจากนี้ การให้คุณค่ากับคุณธรรมความกตัญญูยังรวมถึงเรื่องที่ว่าบิดากระทำผิด บุตรก็ต้องช่วยปกปิด ดังบันทึกในคัมภีร์หลุนฮิว (论语) ขงจื้อสนทนากับคนชื่อเสื่อกงว่าที่แคว้นของเสื่อกงมีคนตรง เขาเที่ยงตรงขนาดที่ไปเป็นพยานว่าบิดาตัวเองขโมยแพะ ขงจื้อกลับเห็นต่าง ได้แย้งว่า ในแคว้นของข้า (ขงจื้อ) บิดาจะปกปิดความผิดของบุตร บุตรจะปกปิดความผิดของบิดา คนเที่ยงตรงมีพฤติกรรมแห่งความตรงเช่นนี้ (吾党之直者异于是：父为子隐，子为父隐，直在其中矣。) (Lun Yu, 13:18) จากบทสนทนาของขงจื้อนี้ในแง่หนึ่งจึงอาจกล่าวได้ว่า ความกตัญญูในสังคมจีนที่แม้จะขัดกับหลักกฎหมายก็ยังถือเป็นความชอบธรรม ทั้งยังเป็นที่ยอมรับได้ว่าชอบแล้วด้วยเหตุและผล สมุพร ฉันทสิทธิพร (2561) วิเคราะห์ว่า การที่บิดาและบุตรปกป้องกันเป็นเรื่องธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ หากความสัมพันธ์ระหว่างบิดาและบุตรยาวนานเพราะกฎความถูกต้อง สังคมจะรักษาความสัมพันธ์พื้นฐานที่สุดของครอบครัวไม่ได้ แนวคิดขงจื้อเรื่องนี้จึงสะท้อนความเป็นจริงที่วามนุษย์ล้วน

คำนึงถึงสายเลือดมากกว่าหลักเหตุและผล ความสัมพันธ์ภายใต้จริยศาสตร์ความกตัญญูจึงอยู่เหนือกฎหมายเหนือมาตรฐานวัฒนธรรมอื่นของสังคม รวมถึงกตัญญูเปรียบอื่นในสังคมเพื่อรักษาความสงบสุขของหน่วยสังคม (Chanthasithiporn, 2018, pp. 251-252)

กฎหมายกตัญญูนับแต่โบราณยังระบุถึงอำนาจที่บุพการีมีต่อบุตรว่า บิดามารดามีสิทธิ์อบรมสั่งสอนโดยที่บุตรหลานไม่มีสิทธิ์ออกความเห็นโต้แย้ง หากสิ้นบิดามารดา อำนาจของการอบรมสั่งสอนจะตกแก่พี่ชายคนโต รวมถึงญาติผู้ใหญ่ เมื่อบุตรถึงวัยมีคู่ครอง อำนาจในการจัดหาคู่ครองที่คู่ควรกันก็อยู่ที่บิดามารดา บ่าวสาวมีแม่สื่อเป็นผู้ช่วยคัดสรร (包办婚姻) บรรยาการของการสร้างครอบครัวในสังคมศักดินาจึงไม่ได้อยู่บนพื้นฐานความรักที่ปัจเจกบุคคลมีอิสระในการเลือกคู่ (自由恋爱) แต่อยู่ที่ความพึงพอใจของบิดามารดาเนื่องจากคู่ครองที่เหมาะสมถือเป็นหน้าที่การแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษว่าได้ทำตามจารีตประเพณีในการสืบสกุล ในขณะที่บุตรเองก็ต้องเคารพเชื่อฟังบิดามารดาอย่างสุดความสามารถ เพื่อจะได้อยู่รับใช้ใกล้ชิดและไม่เบียดบังทรัพยากรส่วนกลางของครอบครัวอย่างทรัพย์สินเงินทองหรือแรงงาน จึงเกิดข้อปฏิบัติตามแนวทางคำสอนขงจื๊อที่ว่า “ไม่เดินทางไกลยามที่บิดามารดายังมีชีวิต หากต้องไปก็ต้องบอกสถานที่” (父母在，不远游，游必有方。) ดังนั้น ผู้สูงอายุก็จะมีลูกหลานคอยดูแลให้ยังดำรงชีวิตได้ แม้จะไม่สามารถเป็นแรงงานผลิตได้อีกต่อไป อำนาจของบิดามารดาในเรื่องการตัดสินใจหรือวางแผนชีวิตในอนาคตของลูกแทบทุกด้านข้างต้นจึงเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่กดทับและลิดรอนสิทธิเสรีภาพมิใช่น้อย

ตัวบทของกฎหมายกตัญญูปรับปรุงและพัฒนาเรื่อยมาตั้งแต่สมัยอัน แต่ได้รับการแก้ไข เพิ่มเติมรายละเอียดปลีกย่อยไปในแต่ละยุคสมัย เช่นในสมัยราชวงศ์ถัง มีการแก้ไขทั้งในกฎหมายทางแพ่งและทางอาญา เช่น ลูกหลานที่ขนถ่ายทรัพย์สินไปตั้งตัวถิ่นอื่นในยามที่บุพการียังมีชีวิตต้องถูกจำคุกสามปี หากทำร้ายผู้อาวุโสบาดเจ็บก็ต้องจำคุก หากพลั้งมือทำให้อีกฝ่ายถึงแก่ชีวิตต้องโทษเนรเทศสามพันลี้ จนใช้เป็นแนวทางสืบต่อในสมัยราชวงศ์ซ่งและหมิง (Long, 2015, p. 180) แต่ภายหลังกฎหมายนี้ได้รับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขในสมัยราชวงศ์ชิง เพราะไม่สอดคล้องกับบริบทยุคสมัยและเพราะอิทธิพลวัฒนธรรมแนวคิดจากตะวันตก ด้วยเหตุที่กฎหมายกตัญญูถือเป็นแกนหลักของกฎหมายจีนโบราณ จึงตกเป็นเป้าโจมตีหลักจากปัญญาชนว่าล้าสมัย ตัวบทกฎหมายเองก็มีจุดที่ลึกลับและจุดอ่อนให้วิพากษ์วิจารณ์ เช่น การฟ้องร้องบุพการีหรือญาติผู้ใหญ่ การต่อต้านคำสั่งที่ไม่สมเหตุสมผล การป้องกันตัวเองของบุตรหลานเมื่อถูกบิดามารดากระทำความทารุณ ล้วนจัดเป็นเรื่องผิดทำนองคลองธรรมในยุคศักดินา เป็นต้น ประเด็นเหล่านี้กระทบกระเทือนการดำรงอยู่ของกฎหมายกตัญญูอย่างยิ่ง ความขัดแย้งดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการปะทะระหว่างความศิวิไลซ์ของสังคมสมัยใหม่กับบรรทัดฐานของสังคมสมัยเก่า ในทัศนะนักนิตินิยมเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงกฎหมายเก่า สิ่งแรกที่ต้องกำจัดคืออิทธิพลของแนวคิดจารีตและประเพณีทัศน์ คุณธรรมกตัญญูค่อย ๆ ถูกลดทอนความสำคัญทั้งกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่ง จนถึงยุคสาธารณรัฐ แม้วัฒนธรรมการเชิดชูความกตัญญูยังหลงเหลืออยู่ แต่สารัตถะของกฎหมายกลับกลายเป็นแนวคิดนิติศาสตร์-รัฐศาสตร์แบบตะวันตกแทน ไม่หลงเหลือแนวคิดโบราณอีกต่อไป ถึงกระนั้น ด้วยเหตุที่กฎหมายกตัญญูทรงอิทธิพลในสังคมจีนนานนับพันปี จึงยากจะเลือนหายจากวัฒนธรรมและระบบวิธีคิดของชาวจีน

เมื่อถึงยุคที่พรรคคอมมิวนิสต์เรื่องอำนาจ ในช่วงปฏิวัติวัฒนธรรมที่ความฝันของพรรคภายใต้การนำของประธานเหมาเจอตงคือการสร้าง “วัฒนธรรมใหม่” ให้เกิดสังคมอุดมคติแห่งความเท่าเทียม แนวคิดความกตัญญูของขงจื้อที่ส่งเสริมเรื่องชนชั้นจัดเป็นตัวละครสำคัญที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง ปฏิบัติการทางการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวได้แก่ การต่อสู้ทางชนชั้น การวิพากษ์แนวคิดขงจื้อ (批孔) และการ “ทำลายสี่เก่า” (หมายถึงความคิดเก่า วัฒนธรรมเก่า ประเพณีเก่าและความเคยชินเก่า) (Zhou, 2004, pp. 370-371) กลับกลายเป็นเครื่องทำลายระเบียบสังคมจีนอย่างร้ายแรง ความสัมพันธ์ในครอบครัวถูกสลายราบคาบภายในช่วงเวลาสิบปีของการปฏิวัติวัฒนธรรม ความเสียหายในหน่วยสังคมขนาดเล็กกลุกลามไปถึงโครงสร้างระดับชาติ แม้ว่าจะเปลี่ยนผู้นำทางการเมือง ตั้งเสี่ยวผิงผลักดันนโยบายปฏิรูปและเปิดประเทศ ความเจริญทางเศรษฐกิจและการเมืองค่อย ๆ ทำให้ประเทศจีนฟื้นตัวอีกครั้ง แต่รัฐบาลของผู้นำรุ่นที่สามอย่างเจียงเจ๋อหมิน (江泽民) และรุ่นที่สี่อย่างหูจิ่นเทา (胡锦涛) ก็ยังต้องใช้เวลาอีกระยะใหญ่ในการฟื้นฟูจิตวิญญาณของมวลชน ภารกิจในการสร้างเสถียรภาพทางการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์นอกเหนือจากการสร้างสังคมแห่งความอยู่ดีกินดี (小康社会 หรือสังคมเสี่ยวคัง) จึงรวมถึงการทบทวนและส่งเสริมแนวคิดคุณธรรม ฟื้นฟูค่านิยมเชิงจริยศาสตร์อีกด้วย

ปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ารัฐใช้สื่อเป็นเครื่องมือควบคุมและรื้อฟื้นรากเหง้าแห่งวัฒนธรรมจีน ปลุกกระแสโหยหาวัฒนธรรมดั้งเดิม สีจิ้นผิง (习近平) ผู้นำคนปัจจุบันประกาศไว้ในที่ประชุมสมัชชา 18 ของสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ว่าสังคมแห่งความอยู่ดีกินดีเป็นเป้าหมายประการสำคัญในการพัฒนาประเทศของพรรคคอมมิวนิสต์จีน หลังจากรับช่วงผู้นำจีนต่อจากหูจิ่นเทาในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2012 สีจิ้นผิงมักย้ำแนวคิดปณิธานแห่งชาติจีนประกอบเนื้อหาการประชุมระดับชาติเป็นประจำ แนวคิดที่เสนอเพิ่มเติมคือรัฐจะต้องสนับสนุนจิตวิญญาณความเป็นจีน ส่งเสริมจิตวิญญาณความรักชาติ เพื่อผลักดันให้รัฐและประชาชนร่วมกันปฏิรูปประเทศ สร้างชาติให้ทันสมัย มั่งคั่งและเจริญรุ่งเรือง รากเหง้าสำคัญของการฟื้นฟูความเป็นจีนจึงหนีไม่พ้นแนวคิดขงจื้อซึ่งเป็นจริยธรรมร่วมในจิตใจของชาวจีน ทั้งจีนแผ่นดินใหญ่และจีนโพ้นทะเล

แม้ว่าแนวคิดเชิดชูความทันสมัย การให้ความสนใจกับอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ รวมถึงการยกย่องแนวคิดสังคมสมานฉันท์ในสมัยของประธานาธิบดีหูจิ่นเทาจะเป็นเรื่องที่ดี แต่สิ่งที่เกิดตามมาอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง คือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ปัญหาการศึกษาของเยาวชนที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์แต่ไม่เน้นรากเหง้าจิตวิญญาณ ประชาชนขาดเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอย่างศีลธรรมและหันเหไปสู่ลัทธิความเชื่อซึ่งรัฐมองว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงอย่างฝ่าหลุนกง (法轮功) ปัญหาการทุจริตการรับสินบนของเจ้าหน้าที่รัฐสั่งสมตั้งแต่ระดับล่างถึงระดับสูง การโกงกินและใช้เส้นสายเบียดบังผู้อื่นที่เกิดขึ้นสร้างความไม่พอใจในหมู่ประชาชน นำไปสู่การประท้วงหลายต่อหลายครั้ง จนอาจกล่าวได้ว่ายุคสมัยของผู้นำรุ่นที่สี่ที่เพียรพยายามสร้างความสมานฉันท์ กลับลงเอยด้วยการจุดชนวนปัญหาเชิงโครงสร้างรุนแรงยิ่งกว่าที่เคยเกิดความไม่พอใจในหมู่ประชาชนเพราะปัญหาเศรษฐกิจในสมัยของผู้นำรุ่นก่อนหน้า

ค่านิยมของสังคมจีนเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายในระยะสามทศวรรษ ประกอบกับนโยบายลูกคนเดียวในช่วงทศวรรษที่ 80 ส่งผลให้ปัจจุบันจีนกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุ เด็กเกิดใหม่น้อยลงแต่คุณภาพชีวิตและเทคโนโลยีทางการแพทย์ทำให้คนอายุยืนมากขึ้น เมื่อสังคมให้คุณค่าต่อการทำงานเพื่อแสวงหาชีวิตที่ดียิ่งขึ้น ผู้คนวัยทำงานจึงหลีกเลี่ยงโยกย้ายถิ่นฐานเพื่อทำงานในเมืองใหญ่ จำเป็นต้องทอดทิ้งคนชราในบ้านเกิดหรือชนบทให้ดูแลตัวเองตามอัตภาพเพราะสวัสดิการสถานรับเลี้ยงยังไม่เพียงพอ ไม่สอดคล้องกับจำนวนประชากรวัยชรา ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงหันกลับมาใช้แนวคิดจริยศาสตร์ดั้งเดิมอย่างแนวคิดขงจื้อเพื่อแก้ปัญหาผลักดันความกตัญญูให้เป็นตัวบทกฎหมาย เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 2013 สภาประชาชนจีนประกาศใช้กฎหมายผู้สูงอายุฉบับใหม่ มาตรา 17 กำหนดว่าสมาชิกครอบครัวที่อาศัยห่างไกลจากบิดามารดาต้องกลับมาเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุบ่อย ๆ หรือแสดงความใส่ใจบุพการี (Family members who live apart from their parents should often visit or send regards to their parents.) (Feng, 2013) ซึ่งก็มีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับกฎหมายดังกล่าว เพราะแม้ตัวบทจะมีได้กำหนดโทษทางอาญาหากมีผู้ฝ่าฝืน อีกทั้งมีความกำกวมในเรื่องความถี่ของการกลับไปเยี่ยม แต่ก็มีมีการพิจารณาและตีความของศาลในโทษทางแพ่งกรณีมีผู้ฟ้องร้อง เช่น แม่ชราฟ้องเรียกค่าเลี้ยงดูจากลูกที่ทอดทิ้งตน (Greenwood, 2013) กฎหมายกตัญญูก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างครึกโครมในชุมชนอินเทอร์เน็ตของจีนว่าเป็นการแก้ปัญหาที่สุดโต่ง ตัวอย่างเช่นความเห็นของชยาเสวียหลวน (夏学奎) แห่งสถาบันสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยปักกิ่ง ที่กล่าวว่า

More quantitative standards and measures need to be added [...] The current revision looks more like a reminder for young people to refocus on the traditional values of filial piety rather than a compulsory law. (AFP, 2015)

ผู้วิจัยเห็นว่าการแสดงความกตัญญูแม้จะเป็นเรื่องดี แต่การบีบบังคับให้คนต้องกตัญญูกลับไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชีวิตที่บุตรหลานอาจมิได้เจตนาทอดทิ้ง ทว่า ความจำเป็นในการประกอบอาชีพ หรือต้องเล่าเรียนไกลบ้านเพราะทรัพยากรในท้องถิ่นไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ต่างหากที่ทำให้ไม่สามารถอยู่ “รับใช้ปรณิบัติใกล้ชิด” ตามแบบแผนความกตัญญูดั้งเดิมได้ ด้วยเหตุนี้การบังคับใช้กฎหมายกตัญญูจึงเป็นการผลักภาระให้ประชาชน เป็นการแก้ไขปัญหาก็ปลายเหตุ อนึ่ง ในวรรณกรรมเรื่อง จินอีเยี่ยสิง ที่เลือกศึกษาก็มีการแสดงทัศนะเกี่ยวกับเรื่องของกฎหมายกับความกตัญญู ดังที่จะนำเสนอในหัวข้อถัดไป

ผลการศึกษาความขัดแย้งระหว่างกฎหมายและหลักคุณธรรมในจินอีเยี่ยสิง

จินอีเยี่ยสิง ประพันธ์โดยเยว่กวน (月关) เป็นนวนิยายแนวย้อนเวลา ตัวละครเอก “ชยาสวีนิ” ซึ่งเป็นคนจีนยุคปัจจุบันบังเอิญข้ามมิติไปใช้ชีวิตในสังคมจีนสมัยราชวงศ์หมิง จินอีเยี่ยสิงเผยแพร่เป็นตอนผ่านแพลตฟอร์มอินเทอร์เน็ตชื่อ *起点* (起点) รวมความยาว 3,854,730 ตัวอักษร ต่อมาได้รับการตีพิมพ์เป็นจำนวน

30 เล่มจบ³ จุดเด่นของผลงานของนักประพันธ์ผู้นี้คือการสร้างตัวละครเอกที่ใช้ความรู้ประวัติศาสตร์ของตน เอาชีวิตรอด เรียนรู้วิธีต่อรอกับปัญหา คลี่คลายความขัดแย้งโดยไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์ เยว่กวั่นค้นคว้าและตีความข้อมูลประวัติศาสตร์ด้วยมุมมองที่แตกต่างจากประวัติศาสตร์กระแสหลักจนกลายเป็นเอกลักษณ์ประจำตัว นอกจากนี้ งานของเขายังเจือทัศนะเกี่ยวกับนโยบายรัฐที่มีผลต่อชีวิตพลเมืองผ่านการเดินทางย้อนเวลากิ่งผจญภัยของตัวละคร

ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะตัวบทตอน “กลับบ้านเกิด” ซึ่งผู้ประพันธ์ได้หยิบประเด็นเรื่องความกตัญญูตามแนวคิดขงจื๊อมาเป็นแกนหลัก โดยมีเรื่องย่อของเหตุการณ์คือชายสาวินต้องสวมรอยเป็นหยางชวีตัวละครเอก ที่เกิดเหตุทะเลาะวิวาทกับผู้อาวุโสประจำตระกูล หยางชวีในวัยเยาว์ต้องย้ายตามบิดาหยางตั้งคุนไปอาศัยที่เมืองอื่นเพราะถูกกลั่นแกล้งคว่ำบาตรจากคนในตระกูลใหญ่ หลังจากหยางตั้งคุนตายและหยางชวีถูกฆาตกรรม ชายสาวินที่หน้าตาเหมือนกันจึงสวมรอยแทน ทำหน้าที่ไว้ทุกข์สามปีให้บิดาจากนั้นตัดสินใจพาครอบครัวเดินทาง กลับบ้านเดิมที่เมืองม่อหลิง อนึ่ง ผู้วิจัยจะขอแบ่งประเด็นผลการศึกษาออกตามตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 1: หลังจากมาถึงเมือง เขากลับประสบเหตุการณ์ที่ดินมรดกถูกญาติพี่น้องฝั่งพ่อครอบครองปรปักษ์ ดังฉากเหตุการณ์ต่อไปนี้

ลานบ้านยุ่งเหยิง บนพื้นมีฟางข้าวกองทิ้ง เข้าประตูไม้ไผ่ก็เห็นหลุมใหญ่มีน้ำขังครึ่งหนึ่ง ก้นหลุมเป็นสีขาว มีร่องรอยของการผสมหินปูนฉาบก่อกำแพง เมื่อมองไปทางขวา ต้นไม้ที่หยางตั้งคุนเคยปลูกเมื่อแต่งงานไม่ทราบถูกโค่นไปเมื่อใด เปลี่ยนเป็นเพียงเลียงวูและลาแถวหนึ่ง ฝั่งกำแพงใช้เป็นเล้าสุกรและแพะ

บ้านมุงกระเบื้องสามห้องชำรุดทรุดโทรม กระเบื้องหลังคาที่หลุดหายก็โบกดินเหลืองโปะแทน ไร่ประตูหน้าต่าง แม่ไก่กำลังจิกหนอนบนกรอบหน้าต่างว่างเปล่า [...] (Yue, 2012, p. 172)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ประพันธ์พรรณนาภาพของอดีตบ้านเกิดด้วยความสกปรกของคอกสัตว์ การบรรยายว่ามีต้นไม้ซึ่งเจ้าของบ้านเดิมเคยปลูกไว้ในวันเริ่มต้นชีวิตครอบครัวถูกตัด สื่อให้เห็นถึงอำนาจที่สามารถควบคุมบงการให้จัดการกับ “ชีวิต” ของผู้ปลูกต้นไม้รวมถึงทรัพย์สินของเจ้าของบ้านแม้ว่าเจ้าของบ้านจะเติบโตใหญ่มาถึงขั้นมีครอบครัวเป็นของตนเองแล้วก็ตาม จากบริบทวัฒนธรรมแนวคิดขงจื๊อที่ผู้วิจัยได้อธิบายก่อนหน้านี้ แม้จะยังไม่ทราบว่าใครเป็นผู้ทำลายบ้านแล้วใช้ต่างเล้าสัตว์ แต่ผู้อ่านย่อมสามารถเชื่อมโยงได้ว่า ผู้บงการต้องเป็นญาติที่มีอาวุโสสูงกว่าหยางตั้งคุนเจ้าของบ้าน บิดาของตัวเอกจึงไม่สามารถขัดขึ้น

³ ประวัติผลงานผู้ประพันธ์ของเว็บไซต์เฉียน [online] Available from <https://my.qidian.com/author/4363046> [12 May 2019]

ต่อต้านได้ สภาพของบ้านที่ชำรุดทรุดโทรมยังเปรียบได้กับภาพสะท้อนสถานะอันต่ำต้อยของบิดาหยางชวีในสายตาผู้อาวุโสประจำตระกูล

ตัวอย่างที่ 2: ผู้ประพันธ์เปิดฉากโศกนาฏกรรมด้วยการให้หัวหน้าคนรับใช้ของตัวเอกค้นหาของสำคัญอย่างป้ายวิญญาณ หรือก็คือป้ายบูชาดวงวิญญาณนางหยางมารดา ซึ่งควรเป็นของที่ได้รับการเช่นไหว้จัดวางอย่างถูกต้องตามธรรมเนียม แต่กลับถูกญาติพี่น้องทิ้งขว้างตามยถากรรม ดังนี้

“ผู้ใดยึดครองบ้านเรา เปลี่ยนบ้านเราเป็นเล่าเป็นคอกสัตว์? ผู้ใดกันที่รื้อบ้านเรา สวรรค์เอ๋ย! ป้ายวิญญาณของฮูหยินเล่า” พ่อบ้านน้ำตานองหน้า โหมเข้าไป ไถและเปิดฝุ่ใหญ่เตลิดออกจากช่องหน้าต่างที่ว่างเปล่าไว้บานปิด บ่าวไพร่ที่ติดตามมาล้วนโกรธแค้น ผู้เป็นนายถูกหยามอัปยศ บ่าวยอมรู้สึกเช่นกัน [...]

พ่อบ้านเขี้ยวออกจากห้องในสภาพสองตาแดงฉาน กอดป้ายวิญญาณหนึ่งอันแนบอก น้ำตานองหน้าบอกว่า “นายน้อย หาป้ายพบแล้ว...” พลันรู้สึกมีก้อนสะอื้นจุกคอจนพูดต่อไม่ไหว ชยาสวินกวาดตามองเห็นป้ายที่ผ่านการเช็ดถูของพ่อบ้าน แต่ยังมีคราบมูลสัตว์แปดเปื้อน (Yue, 2012, p. 175)

ตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการเหยียดหยามดูหมิ่นจากญาติพี่น้องบิดาที่มีต่อครอบครัวของตัวละครเอก การยึดที่ดินและบ้านเรือนอาจอ้างได้ว่า เป็นเพราะสมาชิกของตระกูลออกจากบ้านไปแล้ว ผู้มีอำนาจสูงสุดของตระกูลจึงจำเป็นต้องรวบรวมทรัพย์สินเข้าส่วนกลางตามระบบกงสี แต่การปล่อยให้ป้ายวิญญาณที่ควรได้รับความเคารพตามประเพณีกลายเป็นเศษขยะ เปื้อนสิ่งปฏิกูล แม้ว่าชยาสวินไม่ใช่หยางชวีลูกชายตัวจริง แต่ด้วยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดกตัญญู หากตนเองซึ่งสวมรอยเป็นบุตรชายไม่ทวงถามความยุติธรรมแทนบิดามารดาผู้ล่วงลับ ย่อมผิดจารีต และย่อมมีคนพบว่าผิดปกติวิสัย เขาจึงตัดสินใจตอบโต้กับฝ่ายผู้อาวุโส

ชยาสวินปลดดาบ [...] (ภรรยา) ร้องห้าม “สามี่! ไม่ได้! ตามกฎหมายฆ่าโคมิโทษสถานหนัก” ชยาสวินแสร้งยิ้ม เจื้อดาบ จับด้วยสองมือให้มัน ดาบประกายเย็นเยือกฟันฉับ ฟันหัวว้าวใหญ่ร่วงหล่น โลหิตฉีดยืดไปหน้าและศีรษะ หัวกลิ้งตกแทบพื้น สร้างความปั่นป่วนวุ่นวาย [...]

ชยาสวินแม้ไม่ใช่หยางชวี แต่เห็นแล้วเพลิงโทสะลุกโหม กล่าวกับพ่อบ้านว่า “ท่านอาเชียว ไม่ต้องเช็ดป้าย” พ่อบ้านงงงัน “ป้ายสกปรกถึงเพียงนี้มิให้เช็ดล้างหรือ”

เผิงจื่อฉีภรรยาของชยาสวินสอดปาก “นายท่านคิดสู้คดีกับตระกูลหยาง ป้ายวิญญาณนี้ของแม่สามี่ถือเป็นหลักฐาน อย่าทำลายลบทิ้ง” (Yue, 2012, pp. 173-174)

จากตัวอย่างที่ยกมา ตัวเอกฝ่าฝืนกฎหมายสมัยราชวงศ์หมิงอย่างการเชือดสัตว์เลี้ยง สิ้นทรัพย์ของผู้อื่นต่อหน้าคนตระกูลหยางทั้งปวง ในที่นี้ ผู้วิจัยตีความว่าผู้ประพันธ์ให้ตัวเอกเลือกสังหารวัวซึ่งเป็นสัตว์ใหญ่

และมีความสำคัญต่อสังคมกสิกรรมในฐานะตัวแทนของความเป็นชายและอำนาจ ฉากการตัดหัววัวในดาบเดียวเป็นการสำแดงความเป็นชายของตัวเอกด้วยวิธีใช้ความรุนแรง แสดงเป้าประสงค์จะตัดขาดกับวงศ์ตระกูล พฤติการณ์ดังกล่าวจึงเปรียบได้กับการประกาศสงครามกับเจ้าของวัวหรือผู้อาวุโสประจำตระกูลนั่นเอง

ตัวอย่างที่ 3: ตัวเอกไม่เพียงแสดงพฤติกรรมตัดญาติ แต่ยังต้องการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือดำเนินคดีด้วยการฟ้องร้องเอาผิดญาติผู้ใหญ่ การกระทำดังกล่าวหากพิจารณาโดยผิวเผินคือการละเมิดหลักกตัญญูของแนวคิดขงจื๊อใหม่สมัยหมิงอย่างรุนแรง แต่ตัวบทค่อย ๆ เผยให้เห็นถึงการใช้เหตุและผลต่อต้านอำนาจชนบ ดังนี้

มีคนทวาดว่า “เจ้าเป็นใคร กล้าบุกเมืองม่อหลิงฆ่าสัตว์เลี้ยวผู้อื่นกลางวันแสก ๆ ไม่กลัวกฎหมายบ้านเมืองหรือ”

ชยาสวินกระแทกกระบอกกับพื้น ได้ว่า “กฎหมายบ้านเมือง? ช่างน่าหัวร่อนัก ข้ากำลังคิดถามว่าหากพวกเจ้ารู้หลักกฎหมายบ้านเมือง บ้านของข้าโฉนดมีสภาพเช่นนี้ เจ้าถามว่าข้าคือใคร ข้าคือหยางชวี ออกจากบ้านตั้งแต่เล็ก วันนี้กลับมาไม่ทราบว้าวป่าเถื่อนใดยึดครองบ้านของข้า สร้างความสกปรกโสโครกไปทั่ว แม้แต่ป้ายวิญญาณมารดาก็แปดเปื้อน ผู้เป็นบุตรพบเห็นโฉนดจะไม่เจ็บปวดใจ”

ในกลุ่มคนมุงเกิดความปั่นป่วน [...] เริ่มมีคน निक ออก แม้มีคนส่วนน้อยนึกสงสัยว่าบ้านนี้แท้จริงมีเจ้าของ แต่คนส่วนใหญ่หาได้แยแสไม่ เมื่อครั้งที่หยางตั้งคุณยังมีชีวิตก็ถูกกดจนใจหิวไม่ขึ้น ต้องหนีไป คนหนุ่มเพียงคนเดียวจะทำอะไรได้ (Yue, 2012, p. 177)

ในฉากปะทะคารมข้างต้น หากพิจารณาตามหลักคุณธรรม จะพบว่าการกระทำของตัวเอกชยาสวินจัดเป็นการกระทำที่มีเหตุผล เนื่องจากในสังคมโบราณ การรักษาเกียรติยศของบิดามารดาถือเป็นหน้าที่ของบุตร แม้นตนเป็นฝ่ายลงมือทำลายทรัพย์สินผู้อื่น แต่ก็เพราะถูกผู้อื่นหยามหมิ่นครอบครัวของตนก่อน การแก้แค้นเพื่อบุพการีในสมัยโบราณถือว่าเป็นสิ่งอะลุ่มอล่วยได้ สอดคล้องกับที่หลงต้าเซวียน (龙大轩) (Long, 2015) กล่าวว่า การฆ่าเพื่อล้างแค้นเป็นประเด็นปัญหาทางวัฒนธรรมที่ย้อนแย้งกับข้อกฎหมายในบันทึกกงหยางจ้วน จากตำราขุนชิว (春秋公羊传) ระบุว่า “บุตรไม่ล้างแค้น ไม่นับเป็นบุตร” ตำราหลี่จี้ (礼记) ก็กล่าวว่า “แค้นของบิดา มีอาจอยู่ร่วมฟ้า” การลงมือล้างแค้นแทนบิดามารดาต้องอาศัยความเด็ดเดี่ยวและจิตใจที่ตั้งมั่น แนวคิดขงจื๊อเองก็ให้ความเห็นว่า การพลีชีพเพื่อความกตัญญูเพื่อผดุงเกียรติยศ เป็นเรื่องควรยกย่อง

จากที่อธิบายแล้วในหัวข้อ “กฎหมายกตัญญูกับสังคมจีน” ว่า อำนาจที่บุพการีมีต่อบุตรยังครอบคลุมรวมถึงญาติผู้ใหญ่ ผู้อาวุโสจึงมีสิทธิ์อบรมสั่งสอนโดยที่บุตรหลานไม่สามารถออกความเห็นโต้แย้ง หากไม่เห็นด้วยก็ทำได้เพียงแสดงอาการนิ่งเฉย แต่ไม่อาจฝ่าฝืนต่อต้านด้วยความรุนแรงหรือกำลัง ผู้ใหญ่ใน

ตระกูลหยางอ้างว่าตนเองในฐานะญาติผู้ใหญ่สามารถสั่งสอนอบรมเมื่อหยางตั้งคุณมีพฤติกรรมทำหยาบต่อต้าน แต่สาเหตุที่แท้จริงคือต้องการแสดงอำนาจตามอาวุโส ดังตัวอย่างที่ 4 ในบทบรรยายต่อไปนี้

[...] ท่านปู่บิเบียนครอบครัวหยางตั้งคุณ เพราะเคยทำหยาบอำนาจผู้อาวุโสในตระกูล จึงใช้ให้คนในตระกูลไปยึดบ้าน เพียงเพื่อให้เป็นเยี่ยงอย่าง ไม่ให้บุตรหลานคนอื่นในครอบครัวกล้าทำตัวเป็นปฏิปักษ์อีก พุดไปพุดมาแล้ว สุดท้ายก็คือการปกป้องผลประโยชน์และอำนาจของผู้นำตระกูลนั่นเอง (Yue, 2012, p. 201)

เหตุการณ์การยึดครองบ้านในตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น เป็นเสมือนภาพแทนของการใช้อำนาจกดทับโดยใช้เกณฑ์ครรลองค่านิยมความกตัญญูในการบีบคั้นผู้ด้อยกว่า ด้วยเหตุนี้ การตอบโต้ของพวกชยาสวินที่ไม่ยอมอ่อนข้อให้ญาติซึ่งก็ยกพวกกรูมทำร้าย นอกจากเพื่อระบายโทสะเรื่องบ้านของตัวเองและจงใจละเมิดกฎเกณฑ์สังคมอย่างโจ่งแจ้ง ยังหมายถึงการประกาศต่อต้านความอยู่ดีธรรมที่เกิดขึ้นจากแนวคิดจารีต

ชยาสวินไม่เพียงไม่ยอมจำนนต่อจารีต แต่ยังใช้วาทศิลป์กับหลักเหตุผลสนับสนุนการกระทำของตน ดังตัวอย่างที่ 5 ต่อไปนี้

บัณฑิตที่ปกครองชายชราร้องทวาด “เด็กน้อยไร้มารยาท นี่เป็นผู้นำตระกูลหยาง เมืองม่อหลิงเรา สูงศักดิ์กว่าบิดาเจ้ารุ่นหนึ่ง เมื่อพบพานผู้อาวุโส เหตุใดยังไม่แสดงความเคารพ”

ชยาสวินกล่าวเฉื่อยชา “ขอภัย ตอนที่ข้าออกจากบ้านอายุยังเยาว์ จดจำผู้อาวุโสไม่ได้ ท่านคงไม่อุปโลกน์ตาเฒ่าสักคนมาเป็นผู้อาวุโสตระกูลเราให้ข้าเคารพกระมัง”

ชายชราพอได้ยินก็เกิดความโกรธจนโลดเต้นชี้หน้า “เจ้า... เจ้าว่าอะไรนะ”

ชยาสวินกล่าว “เห็นคนประกอบความดี ทุกฝ่ายให้การสนับสนุน เห็นคนกระทำเกินเลย ทุกฝ่ายว่ากล่าวตักเตือน นี่เป็นวิถีทางของผู้ใหญ่ ชนชั้นผู้อาวุโสสมควรยึดถือความเที่ยงธรรม ไม่ปกป้องลำเอียง บิดาและข้าจากบ้านเกิดไปสิบกว่าปี บัดนี้หวนกลับพบบ้านถูกคนยึดครอง สร้างเพิงล้อมแล้ว ไม่เห็นมีผู้อาวุโสท่านใดห้ามปราม ป้ายวิญญาณมารดาข้าถูกทิ้งขว้างเป็นมูลสัตว์ ก็ไม่เห็นมีผู้อาวุโสใดเสนอหน้ามา ข้ากำลังสะสมเรื่องบ้านก็มีผู้ยึดครองยกพวกมาใช้กำลัง ยังไม่เห็นมีผู้อาวุโสท่านใดออกหน้า จู๋ ๆ ตอนนี้ปรากฏผู้อาวุโสท่านหนึ่งมา จะให้ข้าเชื่อท่านได้อย่างไร” จากนั้นยกกระบองชี้หน้าชายชรา ทวาดลำทับ “ท่านโยไม่ไปบ่อน้ำ ส่องดูสารรูป ดูสิว่ามีที่ใดคล้ายผู้อาวุโสประจำตระกูล” (Yue, 2012, pp. 180-181)

บทสนทนาข้างต้นที่ฝ่ายตระกูลหยางตำหนิชยาสวินเป็น “เด็กน้อยไร้มารยาท” และ “ผู้นำสูงศักดิ์กว่าบิดาเจ้า” สะท้อนให้เห็นการใช้ศักดิ์และสิทธิ์ตามหลักกตัญญูในการกดทับกำราบผู้เยาว์ของผู้ใหญ่ แต่ผู้ประพันธ์วิพากษ์ความไร้เหตุผลของฝ่ายตรงข้ามผ่านคำพูดของตัวเองว่า เนื่องจากฝ่ายผู้อาวุโสขาด

ความเที่ยงแห่งนาม มีคุณธรรมและความประพฤติไม่เหมาะสมกับสถานะผู้ใหญ่ ปราศจากความชอบธรรมที่จะอบรมสั่งสอนข้าสวีน ดังนั้น ผู้น้อยจึงมีสิทธิ์ที่จะไม่เชื่อถือ

ตัวอย่างที่ 6 คือการนำเสนอภาพการตอบโต้และต่อต้านของผู้ถูกกดขี่ ฝ่ายผู้กดขี่พยายามใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการเอาชนะ ดังเหตุการณ์ที่ลูกหลานตระกูลหยางฟงอิงศาลให้เอาผิดเรื่องการฆ่าโค อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เป็นตัวแปรของการต่อสู้ด้วยกฎหมายคือ การที่ตัวละครเอกเป็นตำรวจ มาจากโลกอนาคต รู้ประวัติศาสตร์และเข้าใจตัวบทกฎหมายอย่างลึกซึ้ง ข้าสวีนวางแผนโดยอาศัยความรู้ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับหลักคุณธรรมนันทิธรรม มิได้บันดาลโทสะจนฝ่าฝืนกฎหมายราชวงศ์หมิงดังบทสนทนาต่อไปนี้

นายอำเภอถามพลางหยิบไม้ตบโต๊ะ “บัณฑิตหยาง ฟิน้องตระกูลท่านสิบแปดคนฟ้องร้องว่าท่านฆ่าวัวเกี้ยวตัว มีเรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นใช่หรือไม่” ข้าสวีนเหลือบมองหยางอวิ้วบหนึ่ง คิดในใจว่าพวกเจ้าคนล่าหลังหกร้อยปี คิดจะใช้กฎหมายเล่นงานเรงั้นหรือ จากนั้นประสานมือตอบ “ข้าขอเรียนถามได้เท่า ตัวบทกฎหมายกับผลบังคับใช้มีข้อขัดแย้ง ให้ถือด้านใดสำคัญกว่า”

นายอำเภอตอบอย่างระมัดระวัง “กฎหมายเป็นแบบแผนมาตรฐาน ผลบังคับสามารถพลิกแพลงตามดุลยพินิจความเหมาะสม หากทั้งสองขัดแย้งกันต้องถือกฎหมายเป็นสำคัญ” [...] “การปกป้องทรัพย์สินของตนย่อมเป็นสิ่งถูกต้องตามทำนองคลองธรรมแต่โบราณ หากไม่ปกป้องแผ่นดินจะเกิดสันติสุขได้อย่างไร” จากนั้นประสานมือขึ้นฟ้า “ดังนั้น จักรพรรดิจึงทรงประกาศไว้ในกฎหมายดำหมิงว่า หากเข้าเคหสถานผู้อื่นโดยไร้สาเหตุ โบายแปดสิบที ยึดครองบ้านช่องที่นาผู้อื่นนาหนึ่งไร่บ้านหนึ่งหลัง โบายห้าสิบที นาห้าไร่บ้านสามหลัง เพิ่มโทษโบายแปดสิบที จำคุกสองปี หากเป็นขุนนาง โทษเพิ่มสองชั้น...” นายอำเภอทงกฎหมายขึ้นใจ หยางอวิ้วฟังแล้วเหวี่ยงแก้วด้วยความกลัว

ข้าสวีนยังสีหน้าเยือกเย็น “ขอเรียนถามอีกข้อ หลักกตัญญูเป็นแบบแผนหรือเป็นดุลยพินิจ” นายอำเภอพูดอย่างจริงจังทันที “กตัญญูเป็นแบบแผนของฟ้า เป็นความชอบธรรมของดิน เป็นจริยะของคน คุณธรรมทั้งปวงไม่มีใดเกินความกตัญญู ไม่ว่าสามหลักห้าจรรยาล้วนถือกตัญญูเป็นพื้นฐานเป็นบรรทัดฐานที่ใช้ทั่วสี่ทะเล หากไร้ซึ่งกตัญญูจะแตกต่างอย่างไรกับเดรัจฉาน”

[...] ข้าสวีนส่งเสียงเกรี้ยวกราด “บ้านข้าถูกทำลายกลายเป็นคอกวัว บิดามารดาจะตายตาหลับได้อย่างไร ป้ายวิญญาณมารดาถูกทิ้งขว้างเปื้อนมูลสัตว์ วิญญาณบนสวรรค์จะสงบสุขได้อย่างไร ข้าถูกข่มขู่ขู่ขู่เพียงนี้ หากไม่ฆ่าสัตว์ให้หมดสิ้น ไหนเลยจะปลอมประโลมดวงวิญญาณบุพการีผู้ล่วงลับได้” ผู้คนในโถงศาลล้วนเกิดความเห็นอกเห็นใจ [...] กตัญญูเป็นจริยะพื้นฐานของคนร้อยรัดทุกระดับชั้นทางสังคม ไม่ว่าผู้ใดก็ไม่ยอมรับเรื่องที่บรรพบุรุษได้รับความมัวหมอง (Yue, 2012, pp. 174-197)

จากตัวอย่างที่ยกมา สามารถเห็นภาพความเข้มงวดและความรุนแรงของกฎหมายอาญาสะท้อนผ่านบทสนทนาของฝ่ายผู้มีอำนาจรัฐ ว่า ความลึกลับย้อนแย้งในการพิจารณาคดีก็เกิดขึ้นได้เมื่อนำเงื่อนไขจารีตความกตัญญูเป็นตัวแปร สุดท้าย ผลพิพากษายังคงขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้ใช้อำนาจที่ถูกหล่อหลอมจากแนวคิดขงจื้อ เหมือนกับที่นายอำเภอและคนอื่น ๆ ในห้องพิจารณาคดีล้วนเห็นอกเห็นใจความคับแค้นใจของจำเลยอย่างชยาสวิน

ตัวอย่างที่ 7 ต่อไปนี้ ผู้ประพันธ์เสียดสีภาพสังคมจีนที่เต็มไปด้วยเส้นสนกลืนและการวิ่งเต้นเล่นพรรคเล่นพวก ผ่านตัวละครฝ่ายตระกูลหยางที่แพ้ในระดับศาลอำเภอและพยายามใช้เครือข่ายความสัมพันธ์กับขุนนาง กลั่นแกล้งไม่เลิก ทำให้ตัวเอกต้องใช้วิธีการเดียวกันคือส่งสหายเข้าหาบุคคลระดับสูงอย่างจูววินเหวิน (朱允炆) พระนัดดาของจักรพรรดิ ความทราบถึงเบื้องสูงดังเหตุการณ์บทสนทนาของจักรพรรดิและรัชทายาท

ฉีเจิงไช่วบอกเล่าเรื่องราวของชยาสวินตั้งแต่ต้นจนจบ [...] จูววินเหวินร้องว่า “ยึดบ้านผู้อื่นใช้ต่างเล่าสุกร ทำลายป้ายวิญญาณ ปลอ่ยให้แปดเปื้อนมูลสัตว์ เรื่องเหล่านี้ทนทานรับได้หรือ”

ฮ่งเต๋ทออดพระเนตรพระนัดดา รับสั่งว่า “หลานเราเห็นว่าทำถูกต้อง?”

จูววินเหวินยืนยัน “กตัญญูจัดอยู่อันดับแรกของคุณธรรม อยู่เหนือความดีทั้งปวง นับแต่โบราณ หากบุตรธิดากตัญญูล้างแค้นฆ่าคนให้ป่วยาบุพการี บ้านเมืองนิรโทษให้ [...] ราชสำนักยึดหลักกตเวทีปกครองแผ่นดิน เคารพฟ้า กตัญญูบรรพบุรุษ ยกย่องจริยะ ปกป้องราษฎร ทวยราษฎร์รักดีต่อเจ้าชีวิต สมองคุณชาติ...” (Yue, 2012, p. 229)

จากจุดนี้จะพบว่า ชยาสวินอาศัยความรู้ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับบุคคลสำคัญและหลักจริยธรรมขงจื้ออ้างอิงหลักการที่ตัวบุคคลผู้นั้นยึดถือเพื่อแสวงหาพรรคพวก จูววินเหวินตามประวัติศาสตร์กระแสหลักระบุว่า เป็นชนชั้นสูงที่ได้รับการศึกษาตามแนวคิดสำนักขงจื้อและยึดมั่นในหลักการคุณธรรมความกตัญญูอย่างยิ่ง หากสามารถผูกมิตรทำความรู้จักได้ ย่อมเป็นประโยชน์ต่อตัวละครเอกนั่นเอง อาจสันนิษฐานได้ว่าผู้ประพันธ์เจตนาเสียดสีการเมืองที่มีเครือข่ายความสัมพันธ์หลายรูปแบบเป็นตัวแปร ปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นสุดท้ายถูกเบี่ยงเบนเป้าหมาย กลายเป็นการประลองกำลังระหว่างข้าอำนาจสองฝ่าย ใครที่มีเส้นสายใกล้ชิดกับอำนาจสูงสุดมากกว่าย่อมเป็นผู้ได้ชัยหรือได้ประโยชน์จากความขัดแย้ง

ตัวอย่างที่ 8 คือทัศนะของผู้ประพันธ์ที่สอดแทรกผ่านตัวบท แสดงความเห็นเกี่ยวกับการนำจารีตมาใช้บัญญัติกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายของรัฐในปัจจุบันโดยตรง ทัศนะดังกล่าวแสดงผ่านการตั้งคำถามและบทบรรยาย

เมื่อหลักกตัญญูกับตัวบทกฎหมายเกิดความขัดแย้ง ทำอย่างไรจึงสร้างดุลยภาพโดยไม่กระทบกระทั่งกัน?

สุดท้ายประเด็นที่ถกเถียงกันอยู่ที่นี่ แม้ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาการปกครองของราชวงศ์ถือหลักนิติธรรม แต่ก็ผ่านการห่อหุ้มด้วยหุจยา ไม่ว่าผู้ใดต่างก็ทราบกระจ่างแก่ใจว่าไม่อาจประกาศใช้นิติธรรมอย่างเปิดเผย แต่ถือหุจยาเป็นฐานรากและแกนของหลักนิติธรรม

สำนักหุจยาเน้นความชอบธรรม หลักเหตุผลของฟ้า กฎหมายบ้านเมือง และน้ำใจมนุษย์ ทั้งสามนี้ต้องเป็นเอกภาพ ต้องรู้หลักเหตุผลของฟ้า คล้อยตามน้ำใจมนุษย์ จึงเป็นหลักนิติธรรมที่มีมาตรฐาน ที่ผ่านมานี้แนวทางของหุจยาเรียกร้องให้ผู้รักษากฎหมายคล้อยตามความรู้สึกของราษฎร จิตคิดร้ายเป็นเครื่องกำหนดบทลงโทษ หากจิตใจงามทำผิดกฎหมายควรยกเว้น จิตใจชั่วร้ายทำผิดกฎหมายให้ประหาร ลงโทษความช่วยยกย่องความดี ดังนั้น นับแต่โบราณกาลจึงมีพฤติการณ์มากมายที่ดูเหมือนผิดกฎหมาย แต่ได้รับการละเว้นโทษ เช่น พี่น้องปกปิดความผิดกันเอง บุตรไม่เอ่ยถึงความผิดบิดา นี่เป็นกฎหมายพิเศษเฉพาะของจีนที่ดำรงอยู่มาหลายพันปี [...]

ก่อนที่จะถกเถียงจะได้ข้อยุติ ตุลาการก็เขียนคำตัดสินไว้แล้ว ไม่สนใจว่าคนของตระกูลหยางจะร้องอย่างไร ย่อมได้รับสั่งแล้วว่าความเห็นของพระนัดดาคือความเห็นของพระองค์ (Yue, 2012, p. 236)

จากตัวอย่างในย่อหน้าสุดท้าย สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่าการแทรกแซงของอำนาจรัฐอยู่เหนือหลักการทั้งปวง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นยังคงหนีไม่พ้นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โครงสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทำให้เกิดการแก้ไขคำตัดสินและแก้ไขตัวบทกฎหมาย จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวคิดขงจื๊อที่ฝังรากอยู่ในวัฒนธรรมอันยาวนานของจีนเป็นสิ่งที่ยากจะเปลี่ยนแปลง แม้แต่หลักนิติธรรมก็ยังคงอาศัยแนวคิดจารีตเป็นรากฐาน และรัฐที่เลือกใช้หลักคุณธรรมเป็นกลไกการปกครองก็พร้อมจะหยิบยกหลักดังกล่าวเป็นเครื่องมือเสริมสร้างอำนาจบารมี มากกว่าการแสวงผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริง ดังตัวอย่างที่ 10

จักรพรรดิสายพระพักตร์อย่างเฉื่อยชา “หากเปรียบเทียบกับบารมีของรัชทายาท ผลได้ผลเสียของตระกูลหนึ่งนับเป็นอย่างไรได้” [...] ทรงตบพระหัตถ์ของพระนัดดาเบาๆ แล้วรับสั่งว่า “ครั้งนี้ข้าแก้ไขปรับปรุงกฎหมายดำหมิงเพื่อเจ้า ก่อนนี้ บทลงโทษออกจะรุนแรงเกินไป กฎหมายที่ลงโทษรุนแรงจนสุดโต่งจะกลายเป็นเกทภัย การปกครองที่เข้มงวดจะกลายเป็นความโหดเหี้ยมทารุณ [...] ในห้วงกลียุคที่ข้าขึ้นเป็นใหญ่ บทลงโทษจำเป็นต้องรุนแรงเพื่อปราบผู้ทุจริตคดโกง แต่เมื่อเจ้าครองแผ่นดินในยุคสันติสุข บทลงโทษต้องเบา เรื่องปรับปรุงกฎหมายเจ้าต้องใส่ใจให้มาก” (Yue, 2012, p. 234)

บทสนทนาของจักรพรรดิกับรัชทายาทดังกล่าวเป็นประจักษ์พยานที่ชัดเจนของผู้ประพันธ์เรื่องกฎหมายกับการปกครอง ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ความขัดแย้งของตัวละครในเหตุการณ์การกลับบ้านเกิดของนวนิยายอินเทอร์เน็ตนานยวนเวลาเรื่องจินอีเย่ยี่ เป็นกลวิธีการประพันธ์ที่ผู้ประพันธ์วิพากษ์นโยบายสังคมด้วยการหยิบยืมอดีตวิพากษ์ปัจจุบัน เพื่อหลบเลี่ยงการเซ็นเซอร์ของเจ้าหน้าที่รัฐ เสียงดังกล่าวเผยให้เห็นว่า

สังคมที่บัญญัติกฎหมายสุดโต่งหรือใช้บทลงโทษทางกฎหมายรุนแรงคือสังคมที่เต็มไปด้วยความไม่ปกติสวนทางกับนโยบายของรัฐในปัจจุบันที่โฆษณาชวนเชื่อว่า ความฝันประชาชาติคือการสร้างสังคมสมานฉันท์แห่งความอยู่ดีกินดี

สรุป

จากการศึกษาการวิพากษ์แนวคิดขงจื้อในประเด็นความกตัญญูจากตัวบทวรรณกรรมอินเทอร์เน็ตเรื่อง *จีนอีเย่ยี่* ผลการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์นำเสนอเหตุการณ์ความขัดแย้งของแนวคิดเชิงจริยศาสตร์ที่กลายเป็นจารีตประเพณีกับกฎหมายปกครอง กรณีพิพาทระหว่างตัวละครเอกชาย่าสวินและผู้อาวุโสตระกูลหยางสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของแนวคิดขงจื้อที่ครอบงำสังคม การต่อสู้ของตัวเอกเป็นเสมือนภาพแทนของชาวจีนรุ่นใหม่ผู้ถูกกดทับที่ไม่ยอมจำนนต่อหลักจารีต แต่ตอบโต้ผู้มีอำนาจด้วยหลักเหตุและผล ตัวบทวิพากษ์ปัญหาเรื่องเครือข่ายสายสัมพันธ์ในสังคมจีนผ่านการแทรกแซงคดีความโดยผู้มีอำนาจรัฐ รวมถึงตั้งคำถามกับรัฐเรื่องความกล้าของตัวบทกฎหมายกตัญญู ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ผู้ประพันธ์วิจารณ์การนำกฎหมายกตัญญูกลับมาใช้อีกครั้งผ่านเนื้อเรื่องในนวนิยาย รวมถึงตั้งคำถามว่าหากอำนาจนำทั้งสองขัดแย้งกันเองเฉกเช่นกรณีหลักคุณธรรมขัดแย้งกับหลักนิติธรรม รัฐจะยึดถือหลักการใดพิพากษาความยุติธรรม พร้อมกับแสดงให้เห็นว่าแม้คุณธรรมตามแนวคิดเชิงจริยศาสตร์จะเป็นเรื่องที่ดี แต่เมื่อนำคุณธรรมความกตัญญูที่ไม่สามารถกำหนดมาตรฐานชี้วัดความเหมาะสมมาบัญญัติเป็นกฎหมาย การพิจารณาตัดสินคดีความที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายที่จำเป็นต้องพึงดุลยพินิจของรัฐย่อมมีโอกาสดูถูกแทรกแซงจนอาจกลายเป็นการเอื้อประโยชน์ เหมือนกับเหตุการณ์ที่ตัวเอกทำผิดกฎหมายอื่นแต่สามารถแก้ต่างจนตัวเองชนะ นอกจากนี้ยังแสดงความเห็นว่าสังคมที่บัญญัติกฎหมายสุดโต่งหรือใช้บทลงโทษทางกฎหมายรุนแรงคือสังคมที่เต็มไปด้วยความไม่ปกติสุข

เอกสารอ้างอิง

- AFP. (2015). *China law 'forcing' children to visit parents ridiculed*. FOX News.
<https://www.foxnews.com/world/china-law-forcing-children-to-visit-parents-ridiculed>
- Chantsithiporn, S. (2018). The five relationships, the three mainstays, viewpoint from ethics and the stability of Chinese society. *Journal of MCU Social Science Review*, 7(2). 247-256.
- Feng, V. (2013). *New filial piety law takes effect to much criticism in China*. South China Morning Post. <https://www.scmp.com/news/china/article/1273003/new-filial-piety-law-takes-effect-much-criticism-china>
- Greenwood, F. (2013). *Controversial 'filial piety' law comes into effect in China*. The World. <https://theworld.org/stories/2013-07-02/controversial-filial-piety-law-comes-effect-china>
- Long, D.-X. (2015). Filial morality: The core value of Chinese legal tradition. *Chinese Journal of Law*, 3. 176-193. <http://www.faxueyanjiu.com/Magazine/Show/?ID=69124>
- Lun yu [The Analects]. (Original work published ca. 206 BC–220 AD).
https://ctext.org/analects?searchu=%E5%90%BE%E5%85%9A%E4%B9%8B%E7%9B%B4%E8%80%85%E5%BC%82%E4%BA%8E%E6%98%AF&fbclid=IwAR35v8neMLE7KcErE2mABs0_6jxTB9g69hgi9G2Tf5vPV6SpbFo4xriPwE8
- Mahatthanobon, W. (2020). *Chinyukburanrat* [History of ancient China]. Bangkok: Sayam.
- Wongsurawat, W. (2015). *Arayatham tawan ok* [Eastern civilisations]. Bangkok: Academic textbook project of Faculty of Arts, Chulalongkorn University Vol.132.
- Yue, G. (2012). *Jin Yi Ye Xing* [Braveness of the Ming]. Taiwan: Ye Ren Publishing.
- Zhou, J.-R. (2004). *Prawatsatchin* [History of China]. Bangkok: Nanmeebooks.